

doi: <https://doi.org/10.33763/finukr2025.10.118>

УДК 336.1; 336.5; 657(502.131.1); 334.06

Н. М. Кіналь

аспірантка кафедри фінансів
імені Віктора Федосова Київського
національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна,
kinalnm@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8184-8043>

А. А. Славкова

кандидат економічних наук, доцент, професор
кафедри фінансів імені Віктора Федосова
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана,
Київ, Україна, slavkova.a@kneu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8337-8679>

ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Анотація. *Вступ.* Фінансове регулювання сфери культури визначає механізм розподілу та використання фінансових ресурсів, що забезпечує ефективне фінансування суб'єктів господарювання та сприяє розвитку галузі в цілому. Вплив бюджетних та позабюджетних засобів фінансування на сферу культури передбачає її розвиток через надання якісних культурних послуг та створення якісного культурного продукту.

Проблематика. Для забезпечення високої якості та динаміки розвитку сфери культури в Україні потрібно сформувати ефективну систему її фінансового регулювання, спрямовану на результативне управління фінансово-економічними перетвореннями та удосконаленням інституційного забезпечення.

Мета – визначення напрямів ефективного фінансового регулювання суб'єктів господарювання у сфері культури та розроблення пропозицій щодо удосконалення їхньої діяльності задля забезпечення розвитку галузі в цілому.

Методи. Використано методи аналізу та абстрагування, абстрактно-логічний метод.

Результати. Здійснено аналіз нормативно-правових актів, які регламентують діяльність суб'єктів господарювання сфери культури. Вагомим інструментом фінансового регулювання цієї сфери є належно складений кошторис (бюджет) базової мережі закладів культури, що розробляється з урахуванням завдань, передбачених функціональними обов'язками сфери, для регулювання формування та використання фінансових ресурсів державними органами влади або органами місцевого самоврядування, а його складові – доходи та видатки – визначають обсяг ресурсів та напрями їх використання. Суттєвою складовою фінансового регулювання є контроль за ефективністю та доцільністю використання грошових потоків. Також проаналізовано можливості фінансового регулювання розвитку сфери культури через проведення аудиту та фінансового контролю. Зокрема, звернуто увагу на потенціал регулювання через аналіз фінансової звітності та застосування методів розрахунку показників оцінки майнового стану.

Висновки. Для забезпечення ефективного фінансового регулювання розвитку сфери культури в Україні необхідно оцінити фінансовий стан суб'єктів господарювання за допомогою аналізу фінансової звітності. Регулювання має здійснюватися з упровадженням маркетингових досліджень, шляхом ефективного управління фінансовими потоками із забезпеченням прозорості використання коштів та аналізом досягнення цілей окремих суб'єктів господарювання сфери культури та всієї галузі загалом.

Ключові слова: фінансове регулювання, сфера культури, фінансування, фінансова звітність, кошторис, фінансові результати, фінансовий контроль, аудит.

Форм. 3. Табл. 3. Літ. 24.

Nadiia Kinal

Kyiv National Economic University
named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine,
kinalnm@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8184-8043>

Alla Slavkova

Ph. D. (Economics), Associate Professor, Kyiv
National Economic University named after Vadym
Hetman, Kyiv, Ukraine, slavkova.a@kneu.edu.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8337-8679>

FINANCIAL REGULATION OF THE CULTURAL SPHERE IN UKRAINE

Abstract. *Introduction.* Financial regulation of the cultural sphere determines the mechanism for distributing and using financial resources, which ensures effective financing of economic entities and contributes to the development of the industry as a whole. The impact of budgetary and extra-budgetary financing on the cultural sphere provides for its development through the provision of high-quality cultural services and the creation of a high-quality cultural product.

Problem Statement. To ensure high quality and dynamics of the development of the cultural sphere in Ukraine, it is necessary to form an effective system of its financial regulation, aimed at effective management of financial and economic transformations and improvement of institutional support.

The *purpose* is to determine the directions of effective financial regulation of economic entities in the cultural sphere and develop proposals for improving their activities in order to ensure the development of the industry as a whole.

Methods. Methods of analysis and abstraction, abstract-logical method were used.

Results. An analysis of regulatory legal acts regulating the activities of economic entities in the cultural sphere was carried out. An important tool for financial regulation of this sphere of culture is a properly compiled estimate (budget) of the basic network of cultural institutions, which is developed taking into account the tasks stipulated by the functional responsibilities of the sphere, to regulate the formation and use of financial resources by state authorities or local self-government bodies, and its components - income and expenses - determine the volume of resources and directions of their use. An essential component of financial regulation is control over the efficiency and expediency of the use of cash flows. The possibilities of financial regulation of the development of the sphere of culture through audit and financial control are also analyzed. In particular, attention is paid to the potential of regulation through the analysis of financial reporting and the application of methods for calculating property assessment indicators.

Conclusions. To ensure effective financial regulation of the development of the sphere of culture in Ukraine, it is necessary to assess the financial condition of business entities through the analysis of financial reporting. Regulation should be carried out with the implementation of marketing research, through effective management of financial flows, ensuring transparency in the use of funds and analyzing the achievement of the goals of individual business entities in the sphere of culture and the entire industry as a whole.

Keywords: financial regulation, cultural sphere, financing, financial reporting, estimate, financial results, financial control, audit.

JEL classification: P34, P43, R51.

Вступ. В умовах повномасштабної війни відбулася консолідація українського суспільства щодо євроінтеграційного розвитку та імплементації європейських цінностей, яка ставить нові завдання для сфери культури як основи формування суспільної свідомості українців у протистоянні зовнішнім геополітичним викликам і соціально-економічного повоєнного відновлення України. Водночас це потребує залучення значних обсягів фінансування та ефективної стратегії їх використання задля відновлення і збере-

ження культурної спадщини, розвитку інфраструктури та культурного потенціалу України [1].

Сьогодні відбуваються національне піднесення та переосмислення значимості культури, переоцінка цінностей загалом, свідченням чого є популярність української музики, фільмів та іншої творчості в країні та поза її межами. Проблема впровадження нових механізмів фінансування сфери культури тривалий час залишалась невирішеною. Крім того, передбачені видатки бюджету з початком війни було скорочено, щоб збільшити обсяг ресурсів, спрямованих на оборонні потреби.

Оскільки, фінансування сфери культури здійснюється неналежним чином, це призводить до занедбання національних цінностей. Тому, питання дослідження фінансового регулювання сфери культури та впровадження новітніх технологій для забезпечення її ефективного функціонування є особливо актуальним у теперішніх реаліях.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Культура є важливим індикатором кожної держави, зокрема культурна політика визначає рівень духовного розвитку населення, є стратегічним чинником формування громадянської свідомості та суспільної згуртованості. Тому необхідно дослідити сучасний стан фінансового регулювання в Україні сфери культури з метою забезпечення якості та темпів її розвитку, формування ефективного механізму фінансового регулювання для результативного управління фінансово-економічними перетвореннями та удосконалення інституційного забезпечення задля сталого розвитку цієї сфери.

Відаємо належне науковцям, які досліджували питання розвитку сфери культури та її фінансового забезпечення: Т. А. Васильєва, С. А. Давимука, Н. А. Дехтяр, О. В. Дейнека, Т. О. Кізима, О. Лозова, О. С. Мусієнко, С. Подобайло, А. І. Федулова [2–6]. Фінансовому регулюванню соціальної сфери присвячено публікації М. І. Диби, Ю. О. Гернего, Ю. Д. Радіонова [7; 8] та ін. Однак проблема фінансового регулювання розвитку сфери культури як основи збереження національної ідентичності та державотворення, що сприяє формуванню громадянської свідомості, є малодослідженою та залишається не повністю вирішеною на сьогодні.

Метою статті є визначення напрямів ефективного фінансового регулювання суб'єктів господарювання у сфері культури та розроблення пропозицій щодо удосконалення їхньої фінансової звітності задля забезпечення розвитку галузі в цілому.

Методи дослідження. Використано: метод аналізу та метод абстрагування – для оцінки фінансового стану підприємств сфери культури на основі фінансової звітності; абстрактно-логічний метод – для узагальнення та формування висновків.

Результати дослідження. У сучасному світі культура відіграє важливу роль у вихованні громадянина країни. Водночас в умовах глобалізації в контексті проведення культурної політики, спрямованої на локальні зміни у певних культурно-мистецьких напрямках та оперативне реагування на ви-

клики часу, надзвичайно актуальною є орієнтація в культурному просторі та формування власної моделі культурного розвитку.

Л. П. Саракун зазначає, що сфера культури – це інституційна структура, яка складається із суспільних інститутів для забезпечення суспільства культурними благами [9]. Оскільки одним з основних призначень інституцій держави у сфері культури є її забезпечення фінансовими ресурсами розвитку, це спонукає до застосування фінансового регулювання з метою ефективного функціонування цієї сфери в Україні, де основним завданням є пошук ефективної моделі залучення фінансових ресурсів для визначення рівня зобов'язань держави та базової мережі.

У цьому контексті слід зазначити, що відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України “Про культуру” [10] до базової мережі закладів культури належить: “комплекс закладів культури, інших підприємств, установ, організацій, закладів освіти сфери культури державної та комунальної форм власності, діяльність яких спрямована на створення умов для забезпечення: розвитку творчості людини, професійної художньо-творчої самореалізації особистості та отримання кваліфікацій у різних видах мистецтва; підготовки кадрів у сфері культури; збирання, збереження, використання і поширення інформації про матеріальні та духовні культурні цінності, наукові розробки; цілісності культурного простору України, доступності національного культурного надбання; дотримання прав громадян у сфері культури”. Отже, до згаданої мережі входять як підприємства (видавництва, театри, цирк та ін.), так і установи, заклади (музеї, бібліотеки, будинки культури, навчальні заклади та ін.). Тому і нормативно-правове регулювання фінансів в установах сфери культури повинне здійснюватись як для підприємств (одержувачів бюджетних коштів), так і для бюджетних установ (розпорядників бюджетних коштів).

Суб'єкти господарювання культурної сфери провадять діяльність відповідно до Закону України “Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб” від 09.01.2025 № 4196-IX (далі – Закон № 4196-IX), Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Закону України “Про Державний бюджет України” на відповідний рік, рішень про місцеві бюджети та інших нормативно-правових актів, що регулюють фінансово-господарські відносини у сфері культури [11–13].

Національна сфера культури характеризується низкою системних проблем, серед яких, зокрема, недостатнє фінансування, фрагментарність інституційної мережі та відсутність ефективного механізму підтримки. Ці проблеми зумовили схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року [14], яка покликана забезпечити системне фінансове регулювання, модернізацію інституційної бази та підвищення якості культурних послуг.

Ключовими інституціями державного управління у сфері культури виступають вищі органи державної влади, які не лише формують теоретико-

правові основи діяльності органів виконавчої влади в реалізації культурної політики держави, а й здійснюють координацію роботи всіх учасників культурної сфери, у т. ч. у частині фінансового забезпечення.

Державні інституції у сфері культури повинні не лише залучати фінансові ресурси, а й регулювати її розвиток, збільшуючи обсяг капіталовкладень і тим самим забезпечуючи попит на культурні послуги та продукти. У цьому контексті варто зазначити, що на сьогодні змінюється природа інституцій сфери культури – традиційні інституції в умовах цифровізації поступово інтегруються в цифрові культурні хаби, віртуальні архіви, інтерактивні платформи віртуальної реальності, онлайн-галереї, які діють поза фізичним простором [15].

Фінансове регулювання сфери культури визначає механізми розподілу та використання фінансових ресурсів, що забезпечує ефективне фінансування суб'єктів господарювання культурної сфери і сприяє розвитку галузі загалом. Вплив бюджетних та позабюджетних засобів фінансування передбачає її розвиток шляхом надання якісних культурних послуг та створення якісного культурного продукту. Тому для забезпечення високої якості й динаміки розвитку сфери культури в Україні потрібно сформувати ефективну систему її фінансового регулювання, спрямовану на результативне управління фінансово-економічними перетвореннями й удосконаленням інституційного забезпечення.

Вагомим інструментом фінансового регулювання сфери культури є належно складений кошторис (бюджет) базової мережі закладів культури, який розробляється з урахуванням завдань, передбачених у цій галузі. Кошторис як фінансовий план передбачає регулювання формування та використання фінансових ресурсів державними органами влади або органами місцевого самоврядування, а його складові – доходи та видатки – визначають обсяг ресурсів та напрями їхнього використання. Важливою складовою фінансового регулювання є контроль за ефективністю та доцільністю використання грошових потоків.

Доходи бюджету становлять фактор, що визначає структуру накопичення фінансових ресурсів і сприяє розвитку держави, тоді як видатки забезпечують розвиток сфери культури відповідно до планових завдань. Фінансове регулювання цієї сфери взаємопов'язане з економікою держави, тому обсяг видатків на розвиток галузі обмежується наявними доходами. Отже, формування доходів і видатків кошторису (бюджету) базової мережі закладів культури є процесом формування фінансових ресурсів, потрібних для забезпечення населення культурними послугами та підтримки життєдіяльності суспільства.

Підприємства сфери культури відповідно до ст. 17 Закону № 4196-IX зобов'язані до 1 вересня року, що передує плановому, затверджувати фінансовий план для прогнозування доходів і витрат. Цей план є орієнтиром контролю за рухом фінансових потоків. Мета його складання полягає в характеристиці реального стану, прогнозування діяльності та визначення потреб у

фінансовому забезпеченні з метою ефективного використання ресурсів [16]. До основних завдань складання належать: забезпечення діяльності підприємств сфери культури необхідним фінансуванням; визначення пріоритетних напрямів інвестування капіталу; виявлення ресурсів для підвищення ефективності функціонування мережі закладів сфери культури.

Фінансовий план дає змогу оцінити стратегію підприємства культурної сфери та коригувати напрями діяльності з урахуванням потреб у капіталовкладеннях для забезпечення ефективного господарювання.

Етапи фінансового планування охоплюють:

- аналіз фінансових показників підприємства за попередній період, зокрема форм № 1 “Баланс”, № 2 “Звіт про фінансові результати”, № 3 “Звіт про рух готівки”, № 4 “Звіт про власний капітал”;
- планування діяльності, що передбачає врахування очікуваних прибутків (збитків);
- визначення джерел формування фінансових потоків і напрямів їхнього ефективного використання.

Для ефективної роботи підприємства на етапі фінансового планування необхідно залучати всі його підрозділи, оскільки важливо не лише спланувати витрати господарства, а й прогнозувати стан матеріально-технічної бази, надходження та використання активів [17]. Важливим є цільове спрямування фінансових потоків, тому необхідно визначити реальні потреби у фінансових ресурсах з метою ефективного розвитку мережі закладів культури. Потрібно провести аналіз фінансових результатів, фінансової стійкості, ліквідності та ймовірного банкрутства для оцінки ефективності діяльності підприємства культурної сфери.

Отже, для ефективного фінансового регулювання розвитку сфери культури необхідно здійснити фінансовий аналіз діяльності установ, закладів, організацій, підприємств цієї сфери з метою оцінки їхнього поточного та прогнозного фінансового стану. Результати такого аналізу дають змогу оцінити спроможність їх до розвитку з урахуванням наявних ресурсів та ефективного менеджменту, що допомагає прогнозувати покращання діяльності та збільшення ресурсів. Саме тому оцінка фінансового стану мережі закладів культури потребує проведення аналізу їхньої фінансової звітності.

Фінансова звітність є найважливішою основою фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання сфери культури. Під час аудиту вона надає інформацію про напрями діяльності, наявні активи та зобов'язання, що дає змогу ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення. Форми фінансової звітності передбачені національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(С)БО) – нормативно-правовим актом, затвердженим Міністерством фінансів України, який визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності, що не суперечить міжнародним стандартам. Інформацію про фінансово-господарський стан закладів культури можна одержати з таких форм звітності: Баланс (ф. № 1); Звіт про фінансові результати (ф. № 2); Звіт про грошо-

ві кошти (ф. № 3), Звіт про власний капітал (ф. № 4) та Примітки до фінансових звітів (ф. № 5) (табл. 1).

Таблиця 1. Форми фінансової звітності мережі закладів сфери культури

Назва звіту (форми)	Інформація у звіті	П(С)БО
Баланс (форма № 1)	Про стан активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства на певну дату (на кінець кварталу або року)	№ 2
Звіт про фінансові результати (форма № 2)	Про доходи, витрати, прибутки і збитки від діяльності підприємства за звітний період (рік, квартал)	№ 3
Звіт про рух грошових коштів (форма № 3)	Про зміни, що відбулися в грошових коштах підприємства в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства за звітний період (рік)	№ 4
Звіт про власний капітал (форма № 4)	Про зміни у складі власного капіталу підприємства за звітний період (рік)	№ 5
Примітки до фінансових звітів (форма № 5)	Детальніша інформація про фінансовий стан і діяльність, які відображені у балансі і звіті про фінансові результати	Наказ Міністерства фінансів України від 28.10.2003 № 602

Складено за: [18].

Проведення аналізу фінансово-господарської діяльності дає змогу: надати оцінку виконання фінансового плану; проаналізувати прибуток (збиток); проаналізувати фінансові коефіцієнти; визначити джерела фінансування; оцінити фінансовий стан осередків культури, зокрема кредиторську та дебіторську заборгованості; провести аналіз оборотних та необоротних активів.

Розглянемо оцінку фінансового стану мережі закладів сфери культури шляхом аналізу фінансової звітності (табл. 2).

Таблиця 2. Фінансовий аналіз діяльності мережі закладів сфери культури

№ з/п	Назва показника	Порядок (формула) розрахунку	Призначення (опис)
1	Вартість майна підприємства	Ф. № 1 (ряд. 280)	Валюта або підсумок балансу
2	Дебіторська заборгованість	Ф. № 1 (Σряд. 160, 170 – 210)	Вартість вилучених на певний період із господарської діяльності підприємства оборотних засобів
3	Кредиторська заборгованість	Ф. №1 (Σряд. 530–610)	Вартість тимчасово залученого майна інших підприємств та фізичних осіб у господарський оборот підприємства у результаті несплати відповідних платежів

Складено за: [19].

Фінансовий аналіз діяльності мережі закладів культури може здійснюватися з різним ступенем деталізації, проте існують показники, на які слід звернути особливу увагу. До ознак позитивної фінансово-господарської

діяльності належать: збільшення залишку грошових коштів на кінець звітного періоду порівняно з початком; високі темпи приросту оборотних активів; значний рівень власного капіталу; невелика різниця між дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Зауважимо, що для використання фінансової звітності з метою подальшого фінансового регулювання розвитку сфери культури необхідно перекоонатися в правильності її заповнення та узгодженості показників, відображених у різних формах, шляхом зіставлення та належної перевірки.

Розглянемо, яку інформацію можна отримати з різних форм фінансової звітності. Баланс (форма № 1) надає інформацію про стан активів, зобов'язань та власного капіталу осередків культури на конкретну дату (кінець кварталу або року). Звіт про фінансові результати (форма № 2) містить відомості про доходи, витрати, прибутки (збитки) осередків культури за звітний період (рік або квартал). Важливим аспектом аналізу фінансової звітності є дослідження Звіту про рух грошових коштів (форма № 3), який надає вичерпну інформацію про фінансовий стан підприємств (установ). У ньому відображається вплив інвестицій і загалом усіх фінансових ресурсів на розвиток осередків культури. Крім того, аналіз допомагає зіставити фінансовий результат із грошовими активами та отримати інформацію про спроможність підприємств (установ) виконувати зобов'язання. Водночас фінансова звітність має містити повну інформацію про капітал, ресурси та зобов'язання, підтверджену первинними документами бухгалтерського обліку.

Методи аналізу фінансової звітності не лише дають змогу оцінити баланс підприємства, а й забезпечують можливість порівняння фінансово-господарської діяльності всіх підприємств або установ, які виробляють аналогічні культурні продукти чи надають подібні культурні послуги. Такі дослідження варто проводити протягом тривалого періоду функціонування суб'єктів господарювання для визначення планових напрямів розвитку їхньої діяльності.

Основні напрями бюджетних асигнувань установ сфери культури визначаються та затверджуються кошторисом установи. З метою дотримання вимог п. 1 ст. 58 Бюджетного кодексу України [12] щодо повноти виконання фінансових планів та кошторисів установ суб'єкти господарювання сфери культури подають фінансову і бюджетну звітність. Порядок складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування затверджено наказом Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44 (із змінами). Порядком для розпорядників та отримувачів бюджетних коштів передбачено такі форми звітності (де "м" – місцевий бюджет, а "д" – державний), які розпорядники коштів нижчого рівня зобов'язані подавати головним розпорядникам та органам казначейської служби:

- Звіт про надходження та використання коштів загального фонду (форма № 2д, № 2м);

- Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як плата за послуги (форма № 4-1д, № 4-1м);
- Звіт про надходження і використання коштів, отриманих за іншими джерелами власних надходжень (форма № 4-2 д, № 4-2м);
- Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (форма № 4-3д, № 4-3м);
- Звіт про надходження і використання коштів, отриманих як окремі субвенції з місцевого бюджету (форма № 4-4д);
- Звіт про надходження і використання інших надходжень спеціального фонду (кредити (позики) від іноземних держав, іноземних фінансових установ і міжнародних фінансових організацій) (форма № 4-3д.1, № 4-3м.1);
- Звіт про заборгованість за бюджетними коштами (форма № 7д, № 7м);
- Звіт про заборгованість за окремими програмами (форма № 7д.1, № 7м.1).

При заповненні Пояснювальної записки необхідно детально розкрити елементи фінансової звітності.

Водночас головні розпорядники коштів державного бюджету подають звітність Державній казначейській службі України, Рахунковій палаті України та Міністерству фінансів України [20].

При застосуванні програмно-цільового методу використовується програмна класифікація видатків та кредитування бюджету, яка формується Міністерством фінансів України (у проекті рішення про місцевий бюджет) у бюджетних запитах. Вона визначає розподіл видатків за бюджетними програмами у Законі “Про Державний бюджет України” або рішенні про місцевий бюджет на основі пропозицій головних розпорядників бюджетних коштів і затверджується у паспортах бюджетної програми, де зазначаються напрями використання асигнувань, що забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів.

Упродовж бюджетного процесу всі його учасники в межах своїх повноважень, проводять моніторинг та контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів відповідно до звітів, паспортів бюджетних програм, кошторисів та бюджетних запитів. При складанні кошторисів базова мережа закладів культури керується постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ” від 28.02.2002 № 228. Пункт 43 постанови передбачає, що для контролю за відповідністю асигнувань, визначених у кошторисах і планах асигнувань розпорядників, асигнуванням, затвердженим річним розписом асигнувань державного бюджету, та помісячним розписом асигнувань загального фонду державного бюджету, органи державного казначейства проводять реєстрацію та ведуть облік зведених кошторисів і планів асигнувань розпорядників вищого рівня у розрізі розпорядників нижчого рівня та одержувачів.

Одним із основних завдань фінансового регулювання у сфері культури є забезпечення ефективного використання асигнувань на розвиток галузі всіма її інституціями. Уповноважені інституції, відповідальні за аудит та контроль використання фінансових ресурсів, зобов'язані проводити аналіз фінансової звітності, здійснювати маркетингові дослідження, включно зі збором і аналізом даних про діяльність суб'єктів господарювання сфери культури, та надавати рекомендації для їхнього ефективного розвитку [21].

Отже, фінансову звітність осередків культури можна аналізувати з використанням таких методів:

- горизонтальний аналіз: порівняння поточної фінансової звітності з попередньою за горизонтальними позиціями;
- вертикальний аналіз: вивчення фінансових показників відносно підсумкового результату для виявлення кожної окремої позиції;
- аналіз фінансових коефіцієнтів: виявлення причин розвитку або занепаду осередків культури, що забезпечує підґрунтя для подальших досліджень.

Найефективніше оцінити фінансовий стан осередків культури можна за допомогою фінансових коефіцієнтів, розрахованих на основі даних Балансу (ф. № 1) та Звіту про фінансові результати (ф. № 2). На нашу думку, при оцінці фінансового стану суб'єктів господарювання слід приділяти особливу увагу статтям балансу, що відображають негативні результати діяльності. Крім того, важливо аналізувати стан необоротних активів, загальну вартість майна та динаміку оборотних активів. У цьому контексті доцільно представити порядок розрахунку окремих показників діяльності, які слід застосовувати при проведенні фінансового маркетингу діяльності суб'єктів господарювання сфери культури (табл. 3).

Таблиця 3. Показники оцінки майнового стану суб'єктів господарювання сфери культури

№ з/п	Назва показника	Порядок (формула) розрахунку	Призначення (опис)
1	Капітал, який працює	Ф. № 1 (ряд. 260 – ряд. 620)	Власні оборотні засоби, що визначаються як різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями; наявність робочого капіталу свідчить, що підприємство має фінансові ресурси для розширення діяльності та інвестування
2	Частка власних оборотних засобів	Ф. № 1 (ряд. 260 – ряд. 620) / ф. 1 (ряд. 260)	Частка власних оборотних засобів у загальній вартості оборотних засобів; характеризує фінансову стабільність підприємства
3	Коефіцієнт зносу основних засобів	Ф. № 1 (ряд. 032) / ф. 1 (ряд. 031)	Відношення суми зносу до первісної вартості основних засобів; характеризує фізичний стан основних засобів; стабільність та покращання показника в динаміці є позитивною тенденцією
4	Коефіцієнт придатності основних засобів	Ф. №1 (ряд. 030) / Ф. 1 (ряд. 031)	Відношення залишкової вартості основних засобів до їхньої первісної вартості; чим більший, тим кращий технічний стан основних засобів

Складено за: [19].

Отже, для оцінки наявного капіталу, спрямованого на розвиток суб'єктів господарювання сфери культури, потрібно проаналізувати форму № 1 "Баланс". Зокрема, різниця між рядками 260 (оборотні активи) і рядками 620 (короткострокові зобов'язання) відображає фінансові ресурси, які можуть бути залучені до розвитку цих суб'єктів.

Для оцінки фінансової стабільності підприємства використовується коефіцієнт, що визначається як відношення власного капіталу до оборотних активів.

Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує загальний їхній стан і розраховується шляхом ділення суми зносу на первісну вартість основних засобів. Коефіцієнт придатності основних засобів визначається як відношення залишкової вартості основних засобів до їхньої первісної вартості; чим більший цей показник, тим кращий технічний стан основних засобів.

Для аналізу фінансової звітності слід досліджувати дані за кілька років. З метою правильного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання сфери культури необхідно порівнювати залишки на початок та кінець звітного періоду, визначати позитивні та негативні зміни в діяльності й на основі цього формувати завдання щодо усунення негативної динаміки розвитку. Наприклад, збільшення основних засобів і оборотних активів суб'єктів господарювання свідчить про позитивну динаміку їхнього фінансового стану. Водночас при проведенні аудиту особливу увагу варто приділяти дебіторській та кредиторській заборгованостям, оскільки їхнє зростання може свідчити про фінансові ризики. Аналогічну тривогу викликає фінансовий результат у вигляді збитку.

Крім того, слід оцінити дії керівників суб'єктів господарювання у сфері культури щодо розвитку підпорядкованих їм підприємств (установ), звертаючи особливу увагу на рівень забезпеченості їх активами.

Баланс суб'єктів господарювання сфери культури можна вважати позитивним у разі: приросту власного капіталу; приблизної рівноваги дебіторської та кредиторської заборгованості; менших запасів порівняно з джерелами їхнього покриття.

У світовій практиці для аналізу фінансової звітності застосовується низка показників. Для суб'єктів господарювання сфери культури (концертні організації, театри, видавництва та ін.), які відповідно до Закону № 4196-IX працюють з метою отримання прибутку, доцільно використовувати такі [22]:

1) коефіцієнт рентабельності (прибутковості) – показує фінансовий результат діяльності підприємства та використовується під час аудиту для оцінки ефективності його роботи й визначення потреби в обсягах фінансової підтримки; розраховується за формулою:

$$\begin{aligned} & \text{Коефіцієнт прибутковості} = \\ & = \text{Чистий прибуток (ряд. 220 ф.2)} / \text{Чистий дохід (виручка) від реалізації} \\ & \quad \text{продукції (товарів, робіт, послуг) (ряд. 035 ф. 2);} \end{aligned} \quad (1)$$

2) коефіцієнт оборотності активів – визначає ефективність використання активів; обчислюється за формулою:

$$\text{Коефіцієнт оборотності активів} = \frac{\text{Чиста реалізація}}{\text{Середньорічна вартість активів}}; \quad (2)$$

3) прибуток на активи – показує ефективність використання активів; розраховується за формулою:

$$\text{Прибуток на активи} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{[\text{Активи на початок періоду (ряд. 080 + 260 + 270 гр. 3 ф. 1)} + \text{Активи на кінець періоду (ряд. 080 + 260 + 270 гр. 4 ф. 1)}] : 2}. \quad (3)$$

Фінансовий аналіз є ефективним також при аудиті бюджетних закладів сфери культури.

Отже, для надання раціональних висновків та рекомендацій щодо ефективного фінансового регулювання підприємств (установ) сфери культури, оптимального використання фінансових та кадрових ресурсів доцільно поєднувати аудит фінансової звітності з маркетинговими дослідженнями.

Варто звернути увагу, що в Україні державний фінансовий контроль охоплює проведення державного фінансового аудиту, перевірку державних закупівель, інспектування. Тому в сучасних умовах необхідне вдосконалення фінансового контролю, зокрема щодо чіткого розподілу функцій інституцій для визначення пріоритетів та забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання сфери культури. Децентралізація і реорганізація центральних органів влади потребують узгодження повноважень для ефективного планування та прозорого використання фінансових ресурсів у сфері культури.

Формування сфери культури безпосередньо пов'язане з розвитком управлінської культури, орієнтованої на потреби громадян, взаємну відповідальність та захист культурної ідентичності [23].

Висновки. Культурне надбання є цінністю людства, а розвинуте культурне середовище сприяє продуктивності, ефективності виробництва та соціалізації економічних процесів, що вимагає ефективного фінансового регулювання.

Кожна країна формує модель фінансування сфери культури з урахуванням національної системи міжбюджетних відносин та економічних відмінностей. Розвиток культури є стратегічним напрямом національної економіки та потребує комплексних заходів підтримки держави [6]. Позитивним прикладом для України може бути досвід інших країн [24].

З огляду на викладене можна зробити висновки про те, що для ефективного фінансового регулювання розвитку сфери культури в Україні необхідно:

- впроваджувати маркетингові дослідження в системі фінансового менеджменту з метою ефективного управління фінансовими потоками;
- забезпечувати відкритість фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання сфери культури з прозорістю використання асигнувань;

- аналізувати досягнення цілей окремих суб'єктів господарювання сфери культури та всієї галузі загалом.

Водночас інституції, уповноважені проводити аудит та контроль осередків культури, повинні виявляти проблеми в цій сфері та надавати рекомендації для усунення вразливих місць, сприяючи розвитку цієї сфери.

Список використаних джерел

1. Кіналь Н. Фінансові механізми функціонування сфери культури. *Фінансовий простір*. 2023. № 3 (47). С. 49–57. URL: <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/873>.
2. Васильєва Т. А., Дехтяр Н. А., Дейнека О. В. Бюджетне фінансування сфери культури та мистецтва в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. *Пріоритети розвитку фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів*: монографія; за заг. ред. Л. А. Гриценко. Суми: Сумський державний університет, 2021. С. 53–81. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/4425496f-8b48-4be6-b553-6dcd70581661>.
3. Давимука С. А., Федулова Л. І. Креативний сектор економіки: досвід та напрями розбудови: монографія. Львів, 2017. 528 с.
4. Мусієнко О. Підготовка продюсера в Україні: пошук оптимальної моделі: дис. канд. ... мистецтвознавства. Київ, 2025. 200 с. URL: https://knutkt.edu.ua/wp-content/uploads/2025/03/Sushko-P_Dysertatsiia.pdf.
5. Кізіма Т., Подобайло С. Проблеми розвитку галузі культури і мистецтва України в умовах повномасштабної війни. *Актуальні питання фінансової теорії та практики*: зб. матеріалів 10-ї заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених, м. Тернопіль, ЗУНУ, 26 квіт. 2023 р. Ч. 2. С. 82–84. URL: https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/52001/1/%d0%a2_1.pdf.
6. Лозова О. Фінансування сфери культури: зарубіжний досвід. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 9. С. 77–83. URL: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2024-9-77-83>.
7. Диба М. І., Гернего Ю. О. Джерела фінансування технологізації бізнесу та соціальної сфери в умовах епідеміологічних ризиків. *Фінанси України*. 2020. № 6. С. 93–104. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.06.093>.
8. Радіонов Ю. Д. Основні засади формування пріоритетів стратегії соціально-економічного розвитку країни. *Фінанси України*. 2021. № 3. С. 60–83. URL: <https://doi.org/10.33763/finukr2021.03.060>.
9. Саракун Л. П. Сфера культури: інституційна структура, функції і межі реформування. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/bitstreams/a8cd8c95-a02e-46fa-bbb7-5868cc-2b7096/download>.
10. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>.
11. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб: Закон України від 09.01.2025 № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>.
12. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
14. Про схвалення Стратегії розвитку культури в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 293-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text>.
15. Горин В. П., Юзюк І. В. Вплив цифрової трансформації на фінансування культури. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2025. № 3 (17). С. 70–78. URL: <https://doi.org/10.32750/2025-0306>.

16. Про затвердження типової форми подання зведених показників фінансових планів суб'єктів господарювання державного сектору економіки та Методичних рекомендацій щодо розроблення фінансового плану суб'єкта господарювання державного сектору економіки : наказ Міністерства економіки, довілля та сільського господарства України від 28.08.2025 № 350. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0350741-25#Text>.

17. Радіонов Ю. Д. Формування видатків бюджету : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон.ун-т, 2019. 616 с. URL: <https://doi.org/10.31617/m.knute.2019-449>.

18. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

19. Михайлюк О. Як читати та аналізувати фінансову звітність. Міжнародна фінансова корпорація, 2004. URL : <https://surl.lt/srjerpq>.

20. Про затвердження Порядку складання бюджетної звітності розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, звітності фондами загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування : наказ Міністерства фінансів України від 24.01.2012 № 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text>.

21. Григорчук Т. В. Маркетинг. Частина друга. Київ : Університет “Україна”, 2007. 250 с. URL: <https://surl.li/nxjsjf>.

22. Момот Т. В. Фінансовий менеджмент. Харків: Харківська національна академія міського господарства, 2011. 352 с. URL: <https://surl.li/zkdary>.

23. Крищенко О. О., Чорич О. О. Світовий досвід публічного управління сферою культури та його імплементація в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2023. № 1 (36). С. 42–48. URL: <https://doi.org/10.32782/2310-9653-2023-1.6>.

24. Економічна привабливість української культури : аналітична доповідь. Київ : ФОП Лопатіна О., 2019. 112 с. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_full.pdf.

References

1. Kinal, N. (2023). Financial mechanisms of the functioning of the cultural sphere. *Financial Space*, 3 (47), 49–57. Retrieved from <http://fp.lnu.edu.ua/index.php/fp/article/view/873> [in Ukrainian].

2. Vasilyeva, T. A., Dekhtyar, N. A., & Deyneka, O. V. (2021). Budget financing of the cultural sphere and art in Ukraine: current state and development prospects. In Hrytsenko, L. L. (Ed.). *Priorities of the development of the financial system of Ukraine in the context of European integration processes*, pp. 53–81. Sumy: Sumy State University. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua/items/4425496f-8b48-4be6-b553-6dcd70581661> [in Ukrainian].

3. Davymuka, S. A., & Fedulova, L. I. (2017). *Creative sector of the economy: experience and development directions*. Lviv [in Ukrainian].

4. Musiienko, O. (2025). *Producer training in Ukraine: search for the optimal model* (PhD in Art Studies). Retrieved from https://knutkt.edu.ua/wp-content/uploads/2025/03/Sushko-P._Dysertatsiia.pdf [in Ukrainian].

5. Kizyma, T., & Podobailo, S. (2024). Problems of development of the culture and art sector of Ukraine in conditions of full-scale war. In *Current issues of financial theory and practice*, vol. 2, pp. 82–84. Ternopil, WUNU. Retrieved from https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/52001/1/%d0%a2_1.pdf [in Ukrainian].

6. Lozova, O. (2024). Financing the sphere of culture: foreign experience. *Public Administration: Concepts, Paradigm, Development, Improvement*, 9, 77–83. DOI: 10.31470/2786-6246-2024-9-77-83 [in Ukrainian].

7. Dyba, M., & Gernego, Yu. (2020). Sources for business and social sphere technologization in the context of epidemiological risks. *Finance of Ukraine*, 6, 93–104. DOI: 10.33763/finukr2020.06.093 [in Ukrainian].

8. Radionov, Yu. (2021). The main principles of forming the priorities of the socio-economic development strategy of the country. *Finance of Ukraine*, 3, 60–83. DOI: 10.33763/finukr2021.03.060 [in Ukrainian].
9. Sarakun, L. P. (n. d.). *The sphere of culture: institutional structure, functions and limits of reform*. Retrieved from <https://dspace.nuft.edu.ua/bitstreams/a8cd8c95-a02e-46fa-bbb7-5868cc2b7096/download> [in Ukrainian].
10. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *About culture* (Act No. 2778-VI, December 14). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> [in Ukrainian].
11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). *On the peculiarities of regulating the activities of legal entities of certain organizational and legal forms in the transitional period and associations of legal entities* (Act No. 4196-IX, January 9). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text> [in Ukrainian].
12. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Budget Code of Ukraine* (Act No. 2456-VI, July 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> [in Ukrainian].
13. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Tax Code of Ukraine* (Act No. 2755-VI, December 2). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [in Ukrainian].
14. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). *On approval of the Strategy for the Development of Culture in Ukraine for the period until 2030 and approval of the operational plan of measures for its implementation in 2025–2027* (Decree No. 293-r, March 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
15. Horyn, V., & Yuziuk, I. (2025). The impact of digital transformation on cultural funding. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, 3 (17), 70–78. DOI: 10.32750/2025-0306 [in Ukrainian].
16. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2025). *On approval of a standard form for submitting consolidated indicators of financial plans of public sector entities and Methodological recommendations for developing a financial plan of a public sector entity* (Order No. 350, August 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0350741-25#Text> [in Ukrainian].
17. Radionov, Yu. D. (2019). *Budget expenditure formation*. Kyiv: KNTEU. DOI: 10.31617-/m.knute.2019-4 49 [in Ukrainian].
18. Ministry of Finance of Ukraine. (2013). *On approval of the National Accounting Regulation (Standard) 1 “General Requirements for Financial Reporting”* (Order No. 73, February 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> [in Ukrainian].
19. Mykhailiuk, O. (2004). *How to read and analyze financial statements*. International Finance Corporation. Retrieved from <https://surl.lt/srjepq> [in Ukrainian].
20. Ministry of Finance of Ukraine. (2012). *On approval of the Procedure for preparing budget reporting by administrators and recipients of budget funds, reporting by mandatory state social and pension insurance funds* (Order No. 44, January 24). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-12#Text> [in Ukrainian].
21. Hryhorchuk, T. V. (2007). *Marketing. Part Two*. Kyiv: University “Ukraine”. Retrieved from <https://surl.li/nxjsjf> [in Ukrainian].
22. Momot, T. V. (2011). *Financial management*. Kharkiv: Kharkiv National Academy of Urban Economy. Retrieved from <https://surl.li/zkdary> [in Ukrainian].
23. Krytenko, O. O., & Chorych, O. O. (2023). Global experience of public management in the sphere of culture and its implementation in Ukraine. *Public Administration and Customs Administration*, 1 (36), 42–48. DOI: 10.32782/2310-9653-2023-1.6 [in Ukrainian].
24. Economic attractiveness of Ukrainian culture (Analytical report). (2019). Kyiv: FOP Lopatina O. Retrieved from http://www.ier.com.ua/files/publications/Special_research/2019_UCF_report_full.pdf [in Ukrainian].